

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.03.2016, sp. zn. 25 Cdo 5024/2014, ECLI:CZ:NS:2016:25.CDO.5024.2014.1

Číslo: 71/2017

Právní věta:

Výše náhrady žáka nebo studenta za ztrátu na výdělků po ukončení přípravy na budoucí povolání se stanoví rozdílem mezi pravděpodobným výdělkem, kterého by dosahoval, nebýt poškození zdraví, a invalidním důchodem, a to i po dobu, kdy nepobíral invalidní důchod jen proto, že o něj požádal později, než mu nárok vznikl.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.03.2016

Spisová značka: 25 Cdo 5024/2014

Číslo rozhodnutí: 71

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada za ztrátu na výdělků

Předpisy: § 447 odst. 1 obč. zák.
§ 447 odst. 3 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 25 Co 506/2013, a rozsudek Okresního soudu v Mělníku ze dne 21. 8. 2013, sp. zn. 13 C 82/2011, a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Mělníku rozsudkem ze dne 21. 8. 2013, č. j. 13 C 82/2011-211, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 93 742 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalobce byl těžce zraněn dne 8. 7. 1999 při dopravní nehodě zaviněné zaměstnancem právní předchůdkyně žalované. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 5. 6. 2003, sp. zn. 24 C 331/2001, byla právní předchůdkyni žalované uložena povinnost zaplatit žalobci na náhradě újmy na zdraví 1 037 550 Kč a od 16. 12. 2009 byl žalobci přiznán plný invalidní důchod ve výši 8 658 Kč měsíčně. I přes omezení daná utrpěnou újmou žalobce dokončil základní školu (30. 6. 2005) a poté vystudoval obor peněžní manipulace na Integrované střední škole stavební, kterou ukončil

maturitní zkouškou v červnu 2009. Do zaměstnání ale nastoupit nemohl, s ohledem na následky dopravní nehody není schopen vykonávat žádnou práci, a to ani na zkrácený nebo jinak upravený úvazek. Pojistitel odpovědnosti právní předchůdkyně žalované mu vyplatil náhradu za ztrátu na výdělků od doby přiznání invalidního důchodu, ale nárok za období od 1. 7. 2009 do 15. 12. 2009 neuznal. Soud dospěl k závěru, že nebýt dopravní nehody, mohl by žalobce pracovat jako odborný pracovník v oblasti bankovníctví a pojišťovnictví, účetnictví, poštovních služeb či jako směnárník, přičemž by si průměrně vydělal 17 044 Kč měsíčně. Skutečnost, že mu za žalované období nebyl vyplácen invalidní důchod, je nerozhodná, neboť mu nebyl přiznán nikoli z důvodu nesplnění předpokladů, ale protože o něj v té době nepožádal. Vznikl mu tak podle ustanovení § 447 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“), nárok na zaplacení náhrady za ztrátu na výdělků za období od 1. 7. 2009 do 15. 12. 2009 ve výši 93 742 Kč.

2. Krajský soud v Praze k odvolání žalované i vedlejší účastnice řízení rozsudkem ze dne 19. 2. 2014, č. j. 25 Co 506/2013-229, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Plně se ztotožnil se skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně, i s jeho právním posouzením věci. Je nepochybné, že žalobce nebyl schopen pro své zdravotní postižení vzniklé v souvislosti s protiprávním jednáním zaměstnance právní předchůdkyně žalované po ukončení středoškolského studia výdělečné činnosti, přičemž tento stav trval po celé období od ukončení studia do dne, kdy mu byla přiznána invalidita třetího stupně, tedy od 1. 7. 2009 do 16. 12. 2009. Skutečnost, že mu v daném období nebyl přiznán invalidní důchod, není rozhodná. Přiznání invalidního důchodu by mělo vliv jen na výši ušlého výdělků, který by bylo nutno o přiznané částky snížit. Rozhodným je tak pouze to, že v uvedeném období nebyl schopen vzhledem ke svému zdravotnímu postižení výdělečné činnosti a že je tato skutečnost v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním škůdce. Správný je též závěr soudu prvního stupně o pravděpodobném průměrném výdělků, kterého by žalobce jinak dosáhl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena. Odvolací soud nesprávně právně posoudil otázku vzniku škody, neboť podal-li žalobce žádost o přiznání invalidního důchodu se zpožděním, musí si sám nést následky svého opomenutí, od něž se teprve odvíjí příčinná souvislost se vznikem škody. Navíc pokud by tak učinil již dne 1. 7. 2009, byla by výše jeho nároku na náhradu za ztrátu na výdělků nižší o přiznanou částku invalidního důchodu, napadený rozsudek odvolacího soudu je tak v rozporu s dobrými mravy (§ 3 obč. zák.). Kromě toho nebyl jeho zdravotní stav za žalované období posouzen příslušným lékařem okresní správy sociálního zabezpečení. Z těchto důvodů žalovaná navrhuje, aby byl zrušen jak rozsudek odvolacího soudu, tak rozsudek soudu prvního stupně a věc byla vrácena k dalšímu řízení.

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podala dovolání i vedlejší účastnice řízení, jehož přípustnost také odvíjí z ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že ve věci jde o otázku hmotného práva dosud judikatorně neřešenou. Odvolací soud nemohl považovat žalobce za invalidního pro invaliditu třetího stupně, protože to je oprávněna určovat pouze příslušná okresní správa sociálního zabezpečení. Dále měl posoudit, zda žalobců výkon práva nezasahuje do práv a oprávněných zájmů jiných osob a zda není v rozporu s dobrými mravy, s čímž souvisí i otázka, zda nedošlo k přerušení příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním škůdce a vznikem škody.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že obě dovolání byla podána včas a osobami buď zastoupenými advokátem, nebo jednající osobou s právnickým vzděláním ve smyslu ustanovení § 241 o.s.ř., odmítl podle § 243c odst. 3 věty první a § 218 písm. b) o. s. ř. dovolání vedlejší účastnice, neboť k jeho podání není podle ustálené judikatury dovolacího soudu oprávněna (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. [25 Cdo 162/2003](#), publikované pod č. 3/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „Sbírka“). Toto právo by jí náleželo tehdy, jestliže by dovolání směřovalo pouze proti výroku rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto o jejím právu či povinnosti k náhradě nákladů řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. [25 Cdo 644/2014](#), č. 94/2014 Sbírkou).

6. Dovolání žalované je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka vzniku nároku a výše náhrady za ztrátu na výdělku za období od ukončení povinné školní docházky, studia či přípravy pro povolání do doby přiznání invalidního důchodu nebyla dosud v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

7. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

8. Vzhledem k ustanovením § 3028 odst. 3 a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014, se věc posuzuje podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále opět jen „obč. zák.“), neboť jde o právní poměry vzniklé před 1. 1. 2014.

9. Podle ustanovení § 447 odst. 1 obč. zák. náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení náhrada za ztrátu na výdělku přísluší žáku nebo studentu ode dne, kdy měla skončit povinná školní docházka, studium nebo příprava pro povolání, a) po dobu, o kterou se následkem úrazu, popřípadě nemoci z povolání prodloužila jeho povinná školní docházka, studium nebo příprava pro povolání, b) po dobu neschopnosti pro úraz nebo nemoc z povolání, c) po dobu trvání invalidity třetího stupně vzniklé v souvislosti s úrazem nebo nemocí z povolání, d) po dobu trvání invalidity prvního nebo druhého stupně vzniklé v souvislosti s úrazem nebo nemocí z povolání, nebo byl-li v této souvislosti uznán osobou se zdravotním postižením, pokud vlastní vinou nezameškává příležitost k výdělku vykonáváním práce pro něho vhodné.

10. Jedním z předpokladů odpovědnosti za škodu spočívající ve ztrátě na výdělku je vznik škody, který se odvíjí od okolnosti, že poškozený ztratil pracovní způsobilost, což mu znemožňuje dosahovat příjmů ve stejné výši jako před poškozením, resp. ve výši pravděpodobného výdělku, kterého by jako žák či student po ukončení přípravy na své budoucí povolání jinak dosahoval (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. [25 Cdo 1998/2011](#), publikovaný pod C 12300 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck). Jde o podmínku objektivní, jejíž existenci je povinen tvrdit a prokazovat poškozený. V případech přiznání invalidního důchodu zpravidla ztrátu pracovní způsobilosti dokládá samotná okolnost, že byl důchod přiznán, neboť nárok na invalidní důchod je kromě jiného podmíněn i ztrátou či omezením pracovní způsobilosti. Jestliže poškozenému nebyl invalidní důchod přiznán, je povinen v řízení o náhradu za ztrátu na výdělku tvrdit a prokázat (§ 120 odst. 1 o. s. ř.), že v důsledku újmy na zdraví je jeho zdravotní stav takový, že mu neumožňuje pracovat vůbec nebo ho omezuje jen na výkon některých zaměstnání (srov. rozsudek Nejvyššího

soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. [25 Cdo 2326/2004](#), č. 78/2007 Sbírky).

11. Odvolací soud zde vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, jenž své závěry založil na znaleckém posudku MUDr. J. V., CSc., podle nějž žalobce v rozhodném období nebyl ani částečně schopen pracovní činnosti, a z rozhodnutí Magistrátu Českých Budějovic ze dne 15. 2. 2007, kterým byl žalobce uznán občanem těžce zdravotně postiženým a byly mu přiznány výhody 3. stupně. V tomto ohledu tedy nelze napadenému rozhodnutí nic vytknout (správnost skutkových zjištění ostatně dovolacímu přezkumu podle § 241a odst. 1 o. s. ř. nepodléhá). Jiná je však otázka výše přiznané náhrady za ztrátu na výdělku.

12. Škoda spočívající ve ztrátě na výdělku má majetkový charakter a stanoví se ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem poškozeného před poškozením a výdělkem, pokud je dosahován po poškození (§ 447 obč. zák. - náhrada po pracovní neschopnosti), k němuž je třeba připočítat případný invalidní nebo částečný invalidní důchod poskytovaný z téhož důvodu; tímto způsobem jsou vyjádřeny snížení (omezení) nebo ztráta pracovní způsobilosti poškozeného a jeho neschopnost dosahovat pro následky újmy na zdraví stejného výdělku jako před poškozením. Zákon tedy vychází z toho, že po skončení pracovní neschopnosti či při invaliditě vzniká poškozenému újma, je-li v důsledku poškození zdraví natolik snížena jeho pracovní způsobilost, že nemůže vykonávat buď žádnou práci, anebo jen takovou práci, která je méně finančně ohodnocena, takže se oproti stavu před poškozením sníží jeho výdělek. Měřítkem této újmy je srovnání průměrného výdělku před poškozením s nově dosahovaným příjmem, který může být ovlivněn tím, zda a v jaké výši poškozený pobírá (částečný) invalidní důchod (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. [25 Cdo 4046/2015](#)).

13. Totéž platí v případě náhrady za ztrátu na výdělku u žáků a studentů, přičemž v ustanovení § 447 odst. 3 obč. zák. jsou rozlišeny čtyři situace, které se odvíjejí od okamžiku předpokládaného ukončení přípravy na povolání a možného nástupu k výkonu výdělečné činnosti. Újma na zdraví může dobu přípravy prodloužit, proto se hradí ztráta na výdělku za období, od něž měl poškozený získat pravidelný příjem, do okamžiku, než mu zdravotní stav umožní přípravu dokončit a skutečně do zaměstnání nastoupit [písmeno a)]. Náhrada náleží též za dobu trvající pracovní neschopnosti [písmeno b)]. Jestliže újma na zdraví brání úplnému zapojení do výdělečné činnosti, hradí se ztráta na výdělku po celou dobu, kdy tento stav trvá, tedy teoreticky i po celé produktivní období, které poškozený nemůže využít [písmeno c)]. Stejně pravidlo pak pokrývá i částečnou pracovní nezpůsobilost s výhradou případu, kdy poškozený vlastní vinou zamešká vhodnou příležitost dosáhnout vlastní prací výdělku [písmeno d)].

14. Přiznání invalidního nebo částečného invalidního důchodu není podmínkou pro vznik nároku na náhradu za ztrátu na výdělku, ovlivňuje však její výši (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. [21 Cdo 1478/2003](#), č. 76/2006 Sbírky). Dojde-li k jeho přiznání, připočítává se k výdělku po poškození, jenž je danou újmou na zdraví snížen, a proto ve svém důsledku snižuje výši náhrady, která by jinak náležela ve výši rozdílu mezi výdělkem před a po poškození. Jde-li o náhradu, která přísluší žáku nebo studentu podle ustanovení § 447 odst. 3 obč. zák., vychází se z pravděpodobného výdělku, kterého by jinak, nebýt poškození zdraví, po ukončení přípravy na své budoucí povolání dosahoval. V případech, kdy poškozený žádného výdělku nedosahuje, a lze tak při stanovení výše náhrady vycházet pouze z výdělku hypotetického, nemůže být rozhodné, kdy k přiznání invalidního důchodu došlo. Je-li totiž zdravotní stav poškozeného takový, že by invalidní či částečný invalidní důchod byl přiznán už od okamžiku snížení pracovní způsobilosti v důsledku újmy na zdraví, závisí pouze na něm, zda a kdy o přiznání invalidního důchodu požádá. Odpovědnost za opožděnou žádost nelze přenášet na škůdce, který by ji tak měl neodůvodněně finančně nést; proto je nutné od pravděpodobného výdělku, kterého by jinak poškozený dosahoval, odečítat výši následně přiznaného invalidního nebo částečného invalidního důchodu po celou dobu, za kterou náhrada za ztrátu na výdělku přísluší. Jde o období situace, kdy nelze přiznat náhradu za ztrátu na výdělku ze subjektivního důvodu zmeškání příležitosti k výdělku vykonáváním vhodné práce [§ 447 odst. 3 písm.

d) obč. zák.]. Posouzení této otázky proto vždy závisí především na tom, zda poškozený požádal o přiznání invalidního důchodu opožděně vlastní vinou, nebo zda mu v tom bránily objektivní okolnosti.

15. Na uvedeném závěru ničeho nemění ani dosavadní judikatura ohledně vědomosti o rozsahu ztráty na výdělků, která ji váže až k okamžiku přiznání invalidního důchodu (srov. např. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 4. 1988, sp. zn. 1 Cz 2/88, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2006, sp. zn. [25 Cdo 401/2005](#), č. 36/2007 Sbírky), neboť se vztahuje pouze k otázce počátku běhu promlčecí doby a navíc se odvíjí od neznámé výše později přiznaného invalidního důchodu. Proto na posuzovaný případ, kde je naopak tato výše známa a ovlivňuje výši náhrady za ztráty na výdělků, nedopadá.

16. Z těchto důvodů shledal Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu nesprávným, proto jej zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.); protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první a druhá, o. s. ř.).